

Список використаних джерел:

1. Борисенко О. С., Фісун Ю. В., Ярмолук О. Я. Концептуальні підходи до стійкого розвитку промислових підприємств на засадах холістичного маркетингу. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 66. С. 99-104. <https://doi.org/10.32843/infrastructure66-18>.
2. Милько І., Федорчук І. Теоретичні аспекти соціально-етичного маркетингу. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. Вип. 1(37). С. 153-161. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-153-161>.
3. Святненко Ю. В. Використання холістичного маркетингу як умова ефективного управління промисловим підприємством. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2018. Вип. 12(53). С. 30-35. <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2018.153372>.
4. Дутко Н. Г. Державно-приватне партнерство: перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. Вип. 4. С. 109-114. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.4.109>.
5. Герасимyak Н. В. (2012). Холістичний маркетинг як нова парадигма розвитку маркетингу. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1280> (дата звернення 01.12.2024).

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: КОНЦЕПЦІЇ, ПРИНЦИПИ ТА ВИКЛИКИ

Демко В. С.

к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Сучасна туристична індустрія, яка є однією з найважливіших галузей світової економіки, зіткнулася з рядом екологічних, соціальних і культурних викликів, спричинених масовим туризмом. Деградація природних ресурсів, втрата культурної ідентичності місцевих громад і нерівномірний розподіл економічних вигід є серйозними наслідками такого підходу до подорожей. У цих умовах відповідальний туризм, як концепція, спрямована на гармонізацію взаємодії між туристами, місцевими спільнотами та природним середовищем, набуває дедалі більшого значення. Його інтеграція у туристичну діяльність не лише сприяє збереженню екосистем і соціальної рівноваги, а й підтримує сталий розвиток територій. Вивчення принципів, інструментів та перспектив відповідального туризму є важливим для формування нових моделей туристичного бізнесу, що відповідають викликам сучасності, забезпечуючи економічну вигоду, соціальну інтеграцію та екологічну відповідальність.

Метою дослідження є аналіз концепції відповідального туризму як одного з ключових підходів до сталого розвитку туристичної індустрії, зокрема, вивчення його принципів, основних характеристик, порівняння з традиційними формами туризму, а також визначення практичних механізмів впровадження відповідального туризму в умовах сучасної глобалізації. Дослідження також спрямоване на визначення способів мінімізації негативного впливу туризму на довкілля, культуру та громади та розробку рекомендацій для сталого розвитку туристичної галузі.

Відповідальний туризм — це підхід до подорожей, який акцентує увагу на мінімізації негативного впливу туризму на довкілля, культуру та громади, а також на максимізації його позитивного впливу. Цей підхід сприяє збереженню природи, підтримці місцевих спільнот та забезпеченню економічної вигоди для всіх сторін, залучених до туристичної діяльності.

Основними характерними рисами відповідального туризму є[2]: повага до природи, культури і традицій місцевих громад; економічна підтримка місцевого населення через

використання їхніх послуг і товарів; збереження біорізноманіття та раціональне використання природних ресурсів; інформування туристів про необхідність екологічної поведінки та етичного ставлення до місцевих громад.

Сучасна туристична індустрія є однією з найбільших економічних галузей у світі, яка впливає на довкілля, суспільство та економіку. Однак масовий туризм часто спричиняє значні негативні наслідки: деградацію природних ресурсів, соціальні конфлікти, втрату культурної ідентичності та нерівномірний розподіл економічних вигід. У таких умовах впровадження принципів відповідального туризму стає не лише актуальним, але й критично важливим.

Основними принципами відповідального туризму в сучасному суспільстві є [3]:

- екологічна відповідальність, яка реалізується за рахунок мінімізації екологічного сліду (зменшення викидів, скорочення відходів), використання екологічно чистих технологій і практик, збереження природного середовища та ресурсів.
- соціальна відповідальність, яка реалізується через повагу до культури, традицій і звичаїв місцевого населення, уникнення експлуатації, дискримінації та інших форм порушення прав людини, взаємодію з місцевими громадами для спільного вирішення проблем.
- економічна відповідальність реалізується через забезпечення економічної вигоди для місцевого населення, підтримки локального бізнесу (проживання, харчування, екскурсії), рівномірному розподілу економічних вигід між учасниками туристичної діяльності.

Традиційний туризм спрямований на максимізацію прибутку від подорожей, часто без урахування впливу на довкілля, місцеві громади та економіку. Його мета — забезпечення туристу розваг і комфортних умов, часто на шкоду соціальному, культурному та природному середовищу [1].

Загальною характеристикою традиційного туризму є зосередженість на великій кількості туристів. Однорідні пропозиції, адаптовані до потреб масового ринку. Надмірне використання ресурсів: високе споживання води, енергії та інших природних ресурсів. Мінімальний внесок у місцеву економіку: основний прибуток отримують міжнародні корпорації, а не місцеві громади (таблиця 1).

Прикладами традиційного туризму є: масовий пляжний відпочинок у популярних курортах (наприклад, Канкун у Мексиці, Балі в Індонезії), який спричиняє забруднення океанів, деградацію коралових рифів і перенасичення інфраструктури. Великі круїзні тури, які створюють значне навантаження на порти, забруднення морів та обмежують вигоди для місцевого населення.

Відповідальний туризм спрямований на створення балансу між задоволенням потреб туристів і збереженням природного, соціального та культурного середовища. Його мета — зробити подорожі стійкими, сприяти розвитку місцевих громад і забезпечити справедливий розподіл економічних вигід (таблиця 1).

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика відповідального та традиційного туризму

Критерії	Традиційний туризм	Відповідальний туризм
Мета	Максимізація прибутку	Гармонійний розвиток усіх аспектів туризму
Вплив на довкілля	Часто негативний (забруднення, руйнування природи)	Мінімізація шкоди довкіллю
Взаємодія з місцевими громадами	Зазвичай пасивна	Активна, сприяє розвитку місцевих громад
Ставлення до ресурсів	Надмірне використання	Раціональне використання і збереження ресурсів

Загальною характеристикою відповідального туризму є: *екологічність*: туристи і компанії мінімізують негативний вплив на довкілля; *соціальна відповідальність*: повага до культури, традицій і прав місцевих жителів; економічна вигода для місцевих: пріоритет надається локальним підприємствам, а не великим міжнародним корпораціям; *персоналізація*: орієнтація на унікальні, автентичні досвіди, які враховують місцеві особливості [1].

Прикладами відповідального туризму є: екотуризм у Коста-Риці: Готелі та туроператори пропонують екологічно чисті послуги, спрямовані на збереження тропічних лісів і підтримку місцевого населення; культурний туризм у Непалі: туристи відвідують невеликі гірські громади, проживають у місцевих сім'ях, підтримують традиційні ремесла та вивчають місцеву культуру; сафари в Південній Африці: оператори співпрацюють із природоохоронними організаціями, забезпечуючи захист дикої природи і розвиток регіонів.

Сталий розвиток — це концепція, що передбачає задоволення потреб сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Він ґрунтується на трьох ключових аспектах: екологічному, економічному та соціальному [2].

Туризм значно впливає на природні, соціальні та економічні ресурси, тому він повинен забезпечувати баланс між споживанням ресурсів і їхнім збереженням.

Масовий туризм часто призводить до деградації довкілля, втрати культурної спадщини та соціальної нерівності. Сталий розвиток забезпечує тривалий економічний ефект, підтримує природу і культуру, сприяє соціальному прогресу.

Інтеграція сталого розвитку в туристичну діяльність є надзвичайно актуальною через численні виклики, які постають перед сучасною туристичною індустрією. Масовий туризм, глобальні екологічні та соціальні зміни вимагають впровадження практик, які сприятимуть збереженню ресурсів для майбутніх поколінь, забезпеченню рівності та стійкому економічному розвитку.

Інтеграція сталого розвитку в туристичну діяльність здійснюється шляхом впровадження методів екологічної, економічної, соціальної інтеграції (рис.1.)[3]:

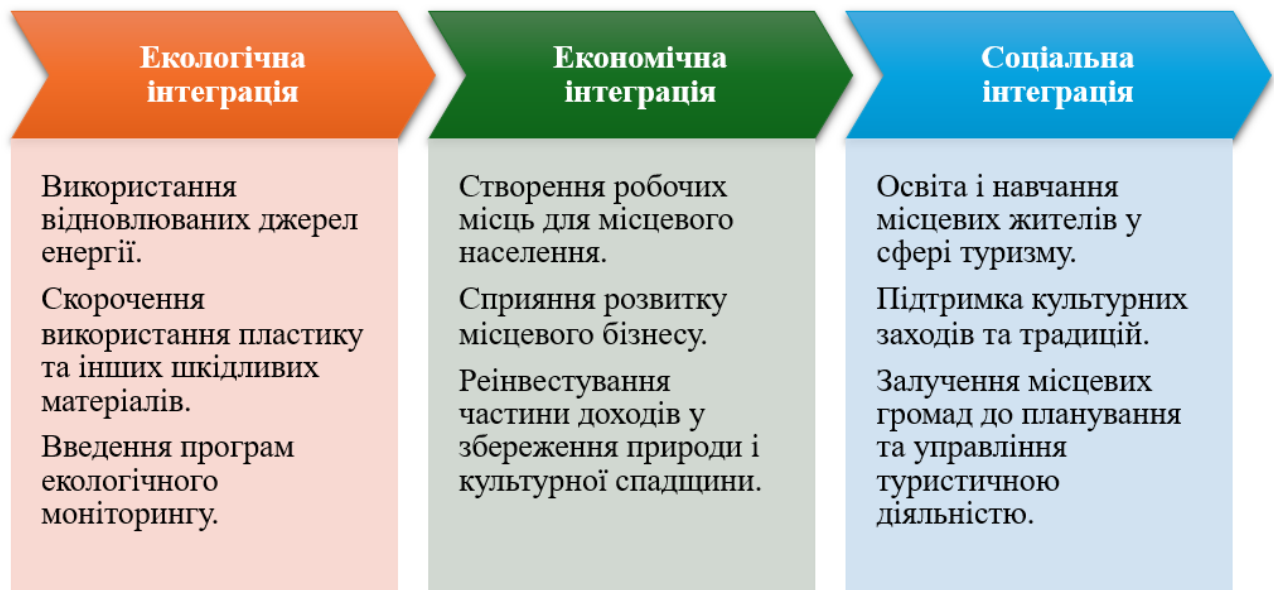

Рис.1. Методи інтеграція сталого розвитку в туристичну діяльність

Відповідальний туризм є важливим інструментом сталого розвитку, який допомагає створювати гармонійний баланс між задоволенням потреб туристів і збереженням природних,

соціальних та культурних ресурсів. Його впровадження в туристичну діяльність дозволяє забезпечити довгострокову вигоду як для туристів, так і для місцевих громад та довкілля.

Висновок. Відповідальний туризм виступає ключовою концепцією у процесі гармонізації туристичної діяльності, враховуючи екологічні, соціальні та економічні аспекти сталого розвитку. Дослідження показують, що інтеграція принципів відповідального туризму дозволяє мінімізувати негативний вплив туризму на довкілля, культуру та громади, водночас забезпечуючи довготривалу економічну вигоду для місцевого населення. У порівнянні з традиційними формами туризму, відповідальний туризм сприяє раціональному використанню природних ресурсів, збереженню культурної спадщини та активному залученню місцевих спільнот до туристичних ініціатив. Таким чином, його впровадження є важливим елементом стратегії сталого розвитку, здатним змінити підхід до планування та реалізації туристичних проектів у глобальному масштабі.

Список використаних джерел

1. Любченко В. Роль туризму у сталому розвитку в Україні: виклики та можливості для економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. №. 57.
2. Миронов Ю. Б., Барна М. Ю. Стан, тенденції, перспективи, виклики та антикризові сценарії сталого розвитку туризму й гостинності в Україні та світі. 2022. С. 6. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/60800/1/monograph2022.pdf#page=7> (дата звернення 04.12.2024).
3. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Савчук А. Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України. 2022. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20754/1/tyruzsm_2022.pdf (дата звернення 04.12.2024).

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Загалеви́ч В. Л.

*викладач суспільних дисциплін ВСП Кам'янець - Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець - Подільський державний інститут»*

Соціальна відповідальність бізнесу в історичному аспекті має глибоке коріння, яке розвивалося разом із еволюцією економічних систем і суспільства. Це явище можна простежити від стародавніх часів до сучасності, кожен етап якої додавав нові елементи до розуміння цієї концепції.

У стародавніх цивілізаціях, таких як Єгипет, Месопотамія чи Греція, бізнес і торгівля існували в контексті моралі та етики. У цих ранніх цивілізаціях правителі й багаті землевласники брали на себе обов'язок забезпечувати основні потреби населення, наприклад, будівництво іригаційних систем або збереження запасів зерна на випадок неврожаю. Це сприяло підтримці громади та стабільності. Купці та ремісники часто жертвували частину свого прибутку на громадські потреби — будівництво храмів, акведуків, утримання бідних..

Одним із перших законодавчих документів можна визначити Кодекс Хаммурапі (XVIII ст. до н.е.) що включав ідеї справедливості у відносинах між роботодавцем і працівниками. У ньому були прописані правила, які захищали права працівників, закріплювали соціальну відповідальність за недобросовісне ведення бізнесу[2, с. 6].

У філософії античності обговорювалося значення доброчесності та етичної поведінки, що впливало на підприємництво. Так, у працях Арістотеля та Платона формуються ідеї про те, що